

УДК 329.055.4(450):327.82(73)](045)

DOI: 10.18524/2312-6825.2022.33.270463

Михайло Самофатов,
orcid.org/0000-0002-1519-371X,
аспірант 2-го року навчання
факультет історії та філософії
Одеський національний університет
імені І. І. Мечникова
(Україна, Одеса)
samofatov.misha@gmail.com

НЕОЧІКУВАНИЙ СОЮЗ: ПОЛІТИКА США ЩОДО УТВОРЕННЯ ЛІВОЦЕНТРИСТСЬКОЇ КОАЛІЦІЇ В ІТАЛІЇ

Анотація

Холодна війна стала вагомим фактором впливу не тільки на зовнішню, а й на внутрішню політику Італії. Головною проблемою Італії як члена НАТО в середині ХХ ст. стала популярність лівих прорадянських партій, і можлива втрата влади правлячою Християнсько-Демократичною партією. Альянс християнських демократів разом із соціалістами став несподіваним засобом вирішення поточних проблем, і США, підтримавши даний союз, продемонстрували здатність до гнучкості у веденні зовнішньої політики щодо своїх союзників.

Ключові слова: Італія, США, Холодна війна, «лівий поворот».

Mykhailo Samofatov,
orcid.org/0000-0002-1519-371X,
2nd year Ph.D. student
Faculty of History and Philosophy
Odesa I. I. Mechnikov National University
(Ukraine, Odesa)
samofatov.misha@gmail.com

Summary

The Cold War became a significant factor influencing not only the foreign, but also the domestic politics of Italy. The main problem of Italy as a member of NATO in the middle of the 20th century. left pro-Soviet parties became popu-

lar, and the ruling Christian Democratic Party may lose power. The alliance of Christian Democrats with the Socialists became an unexpected means of solving the current problems, and the US, by supporting this alliance, demonstrated the ability to be flexible in conducting foreign policy towards its allies.

The main thesis of the article is that such unexpected alliance between the Christian Democracy Party and the Socialist Party was not an improvised action, but a long-term strategy. The formation of the first center-left government in First Republic of Italy is referred to 1962. However, the idea of such alliance had emerged a few years before, in 1958, and it was discussed between Italian and American governments on numerous occasions.

The main shift towards an adoption of coalition between Christian Democrats and Socialists was the failure of Fernando Tambroni's government in 1960, the last government with the center-right and far-right parties at the power. From this moment for many, and for U.S. government as well, become evident the impossibility of sticking to the old strictly anti-left policy.

The Socialist Party itself had gone through a long evolution process. Being a pro-Soviet party immediately after the WW2, it later cut off its ties to the Soviet Union and the Communist Party of Italy, and even rejected revolution as the way to reform society, preferring the long way of step-by-step changes. A new Socialist approach to the parliamentary democracy allowed it to become a part of ruling coalition soon after the inner reforms of the Socialist Party.

It was hard to imagine in the beginning of the Cold War that the U.S. government would ever seek the support from the Socialist Party of Italy. But in the beginning of 1960's, considering the changes in electoral preferences, the question of Italian Socialists become the focal point in the U.S. policy towards the Italy.

Key words: Italy, USA, Cold War, "opening to the left".

Постановка проблеми. Американські дослідники Алан Платт та Роберт Леонарді (Platt, Leonardi, 1978) виділяють три етапи американської політики щодо лівих партій в Італії: післявоєнний, з 1945 по 1948 р., під час якого політика США полягала в усуненні лівих партій від політичного життя країни, другий період, з 1960 по 1963 р., коли США замислилися над можливістю коаліції Християнсько-Демократичної та Соціалістичної партії, і третій період, з 1970 по 1976 р., коли лівоцентристська коаліція перестала відповідати актуальній ситуації, і США довелося прораховувати різні умови участі Комуністичної партії в політичному житті Італії (Platt, Leonardi, 1978: 197–198). Предметом даного дослідження є другий період, коли США довелося діяти в нетиповій для себе ма-

нері, аби зберегти Італію в колі країн-союзників та не допустити її переходу в «табір» прорадянських сателітів.

Аналіз літератури. «Лівий поворот» в італійській політиці став предметом дослідження в 1970-ті рр. ХХ ст. Італійська історіографія відзначає утворення лівоцентристської коаліції як новий етап в історії Першої республіки, який характеризувався проведенням часткових соціалістичних реформ, таких, як введення загальної безкоштовної вищої освіти, реформ у трудовому законодавстві, контролем держави над ключовими сферами економіки (Gambino, 1972; Colarizi, 2007; Mammarella, 2012). У зовнішній політиці Італія почала себе позиціонувати як посередника між Заходом і Сходом, продовжуючи дотримуватись євроатлантичного напрямку політики, одночасно з цим вибудовуючи економічні стосунки з СРСР і країнами Варшавського договору (Ginsborg, 1989; Bagnato, 2003).

Питання «лівого повороту» досліджувалося також в американській та радянській історіографії, оскільки воно становило певний інтерес для дослідження Холодної війни. Низка робіт присвячена відносинам між Італією та США в післявоєнний час (Foa, 1949; Miller, 1986; Segreto, 1996; Harper, 2002; Morbi, 2018). Для американської історіографії характерний погляд на внутрішньополітичні проблеми Італію через призму Холодної війни.

Обговорення теми «лівого повороту» в Італії можна зустріти в радянській історіографії італо-радянських відносин. Відомими дослідниками даної тематики були Неллі Комолова (Комолова, 1970), Юрій Лісовський (Лисовский, 1990), Анатолій Ванін (Ванін, 1982). Згадується про утворення лівоцентристської коаліції і в 3-му томі «Історії Італії», виданої під редакцією Сергія Дорофєєва (Дорофеев, 1971). Радянська історіографія, втім, переважно зосереджувалася на тематиці соціально-економічних проблем суспільства та історії лівих рухів в Італії.

Потроху розвивається українська історіографія новітньої історії Італії, зокрема, в 2019 р. за авторством Ігоря Срібняка вийшов посібник «Італія / Italia. Короткий нарис історії» (Срібняк, 2019), в якому автор коротко приділяє увагу і даній проблемі.

Мета статті. Метою дослідження є вивчення другого періоду зовнішньої політики США стосовно лівих партій в Італії, зосереджуючись на використанні джерел та літератури, що стали доступними в останні роки.

Виклад основного матеріалу. Після Другої світової війни політичне життя Італії визначалося не тільки внутрішніми, а й зовнішніми факторами. Перш за все, цим фактором стала Холодна війна, яка поставила перед післявоєнним коаліційним урядом Руху Опору питання вибору сторони у політичному протистоянні. В ході напружених парламентських виборів 1947 р. Італія визначилася з євроатлантичним шляхом розвитку країни. Значною мірою цьому сприяла економічна допомога і політичний тиск з боку США, на які опиралася місцева Християнсько-Демократична партія (Morbi, 2018: 139–146). Комуністична та Соціалістична партії Італії, які отримували підтримку від СРСР та діяли разом, зайняли в 1947 р. компромісну позицію: змиритися з вигнанням з уряду та зайняти нішу опозиційних партій, враховуючи неможливість проведення соціалістичної революції в країні. Усі інші політичні партії були змушені задовольнятися надзвичайно обмеженим впливом через відсутність значної підтримки з-за кордону (Morbi, 2018: 139–146).

Певний час Християнсько-Демократичній партії на чолі зі своїм засновником, Альчіде де Гаспері, вдавалося самостійно керувати Італією. Протягом 1946-1953 рр. А. де Гаспері залишався незмінним прем'єр-міністром Італії, а його партія незмінно отримувала більшість в парламенті. Ситуація почала змінюватися на початку 50-х рр., коли Християнсько-Демократична партія з низки причин почала втрачати симпатії виборців. Для того, щоб зберегти більшість в парламенті, керівництво партії в 1953 р. проштовхнуло прийняття нового електорального закону, або так званого «шахрайського закону», за яким партія, що отримує на виборах 50 % + 1 голос, займає 2/3 місць в італійському парламенті. Прийняття закону викликало скандал і призвело до втрати частини голосів, в результаті чого Християнсько-Демократична партія отримала на виборах 1953 р. 49,85 % голосів, і відповідно, втратила можливість утворення монобільшості в парламенті (Colarizi, 2007, 66–69).

Таким чином, Християнсько-Демократична партія була змушена вдатися до політики пошуку компромісів з іншими політичними силами. Наступний очільник партії, Амінторе Фанфані, протягом 50-х рр. неодноразово утворював альянси з правоцентристськими та правими партіями, такими як Італійський Соціалістичний рух (партія неофашистського спрямування, чия програма будувалася на ідеалах республіки Сало), Національна Монархічна партія та Народна Монархічна партія. Наприкінці 50-х рр. ця політика альянсів починає себе вичерпувати (FRUS, 1993, VII, Part 2: d. 207).

В той же час і лівим партіям в Італії після війни довелося зазнати значних змін. В 1947 р. від Соціалістичної партії, очолюваної Пьетро Ненні, відкололася група її депутатів на чолі з Джузеппе Сарагатом, який заснував Соціалістичну партію робітників Італії (пізніше перейменовану у Соціал-Демократичну партію Італії). Дж. Сарагат виступав за незалежність соціалістів від комуністів, і за розрив соціалістів з СРСР (Ginsborg, 1989: 137). Приблизно через 10 років після розриву до цієї позиції дійшов і П. Ненні – після XX з'їзду КПРС та придушення Будапештського повстання, двох подій, які значно зменшили авторитет СРСР серед лівих Європи.

Враховуючи ці два фактори – зменшення популярності правих партій, а також відхід соціалістів від комуністів, А. Фанфані наприкінці 50-х рр. почав замислюватися над проектом коаліції Християнсько-Демократичної партії разом з соціалістами. Такий маневр дозволив би правлячій партії зберегти більшість в парламенті, а також кооптувати до своїх рядів помірковану частину лівих сил. Оскільки такий маневр містив в собі ризики, пов'язані зі збільшенням впливу СРСР на італійську політику, А. Фанфані розпочав консультації з Держдепартаментом США щодо можливості співпраці з соціалістичними партіями. В березні 1958 р. А. Фанфані зустрівся з послом США в Італії, Джеймсом Целлербахом, якому повідомив про свої наміри, а також про вигоди, які може принести коаліція із соціалістами (FRUS, 1993, VII, Part 2: d. 207). Реакція Держдепартаменту була схвальною, а аргументи А. Фанфані перекочували в численні звіти Держдепартаменту США та американської розвідки про поточну ситуацію в Італії (FRUS, 1993, VII, Part 2: d. 209).

За результатами парламентських виборів травня 1958 р. союз між Християнсько-Демократичною партією і Соціалістичною партією здався вдалим, оскільки партії набрали 42, % і 14,2 %, відповідно, і отримали змогу сформуванати більшість в парламенті. Однак А. Фанфані недооцінив опозиційні настрої всередині власної партії, незадоволеної зростанням його впливу, а також альянсом із соціалістами. В січні 1959 р. уряд на чолі з А. Фанфані подав у відставку, а сам він втратив посаду першого секретаря партії. На зміну попередньому уряду прийшов коаліційний уряд Християнсько-Демократичної партії з правими партіями на чолі з Фернандо Тамброні, а першим секретарем Християнсько-Демократичної партії було обрано Альдо Моро.

Уряд Ф. Тамброні так само виявився недовговічним. Італійський Соціалістичний Рух, який був союзником Християнсько-Демократичної партії по коаліції, в червні 1960 р. оголосив про проведення власного конгресу в Генуї. Генуя вважалася одним з бастионів Комуністичної партії в Італії, і рішення про з'їзд неофашистської партії в цьому місті комуністами було сприйнято надзвичайно негативно. В Генуї розпочалися масові акції протесту і сутички з поліцією, внаслідок яких загинуло декілька протестуючих, а Ф. Тамброні був змушений розпустити уряд і подати у відставку. Досвід Ф. Тамброні засвідчив, що відтепер спроби Християнсько-Демократичної партії утворити стабільний союз з правими партіями будуть приречені на провал (Ginsborg, 1989: 347–349).

Протести і сутички з поліцією почали відштовхувати більш помірковані політичні сили як від ліворадикальних, так і від праворадикальних партій. Дж. Целлербах так прокоментував падіння уряду Ф. Тамброні та утворення тимчасового коаліційного уряду Християнсько-Демократичної партії з Ліберальною, Республіканською та Соціал-Демократичною Партією на чолі з А. Фанфані: «Вперше з 1958 року Італія має уряд, заснований на парламентській підтримці широкого центру, який пропонує перспективу перетворення в ефективний інструмент управління. Шок, викликаний комуністичними заворушеннями та усвідомленням того, наскільки близькими були Гронкі та Тамброні до консолідації осо-

бистої влади за допомогою випадкової допомоги певних крайніх правих політичних, економічних і клерикальних елементів, змусив демократичні партії згуртуватися» (FRUS, 1993, VII, Part 2: d. 277).

Далі над проблемою стабільного функціонування політичної системи Італії довелося замислитися новому президенту США – Джону Кеннеді, обраному в 1961 р. В березні 1961 р. Дж. Кеннеді направив до Італії спеціального посла Аверелла Харрімана, який мав допомогти впорядкувати хаос в італійській політиці. А. Харріман на зустрічі з А. Фанфані особливо звернув увагу на необхідності сприянню розриву Соціалістичної партії з Комуністичною, а також захисту Соціал-Демократичної партії від критики інших соціалістичних партій Заходу (FRUS, 1994, XIII: d. 281).

А. Харріман прибув до Італії якраз напередодні проведення XXXIV Кон-гресу Соціалістичної партії, на якому партія проголосувала за остаточний розрив з Комуністичною партією Італії. Рішення не було одностайним, а тому в Держдепартаменті сприйняли цей успіх стримано, зважаючи на те, що рішення прийняла лише частина партії. В той же час, у звіті зазначалося, що соціалісти починають рухатися до визнання цінностей демократії, еволюційного шляху реформ та співпраці з країнами Заходу. Звіт навіть вказував про обмежене поширення «Американського ідеалу» серед членів Соціалістичної партії, образу, який має підсилувати нова адміністрація у Вашингтоні (FRUS, 1994, XIII, d. 282). В той же час звіт не зазначив схожість рішення XXXIV Конгресу Соціалістичної партії із Бад-Годесберзьким з'їздом Німецької Соціал-Демократичної партії 1959 р., за рішенням якого німецькі соціал-демократи відмовилися від марксизму як теоретичної бази власної партії. В цілому, ці два з'їзди засвідчили про відхід західноєвропейських соціалістів від співпраці з СРСР (Ginsborg, 1989: 354–355).

Після XXXIV Конгресу Соціалістичної партії про відродження ідеї коаліції Християнсько-Демократичного уряду із соціалістами заговорили більш предметно. В квітні 1961 р. спеціальний помічник Дж. Кеннеді, історик Артур Шльозінгер-молодший разом зі старшим аналітиком американського Інституту Оборонного

Аналізу Джеймсом Кінгом відвідали конференцію на тему зовнішньої політики США, організовану в Болоньї журналом Іль Муліно. Хоча і А. Шльозінгер-молодший, і Дж. Кінг наполягали на неофіційному статусі свого візиту, італійські політики та інтелектуали сприймали їх як емісарів Дж. Кеннеді, які мали донести офіційну американську думку щодо майбутнього італійської політики. Після конференції обох американських гостей прийняли провідні італійські політики, обговорюючи саме можливість утворення лівоцентристського уряду в країні. Остаточна позиція американського уряду була сформована у звітах після повернення А. Шльозінгер-молодшого і Дж. Кінга «Єдиною думкою, яку я б запропонував додати до “Відкриття ліворуч”, було б те, що серія делікатно збалансованих центристських урядів Італії, які ледве набирали половину парламентських голосів, характеризувалася формою “імобілізму”, яка перешкоджала динамічному руху до реформ. Тим часом сила комуністів ліворуч зростає. Остаточний розрив між комуністами та соціалістами, який став би результатом відкриття до лівих, зруйнував би надії комуністів на досягнення парламентської більшості та створив би динамічну некомуністичну альтернативу» (FRUS, 1994, XIII: d. 283).

В червні 1961 р. Дж. Кеннеді особисто прийняв прем'єр-міністра Італії А. Фанфані і докладно розпитав останнього про особливості внутрішньої політики Італії, а також про причини популярності Комуністичної партії всередині Італії. А. Фанфані відповів, що, на його думку, комуністи черпають силу з урбанізованих регіонів центру та півночі країни, де проживає надзвичайно багато працівників, які нещодавно переїхали з сільської місцевості і легко піддаються комуністичній пропаганді. Альянс із соціалістами, на думку А. Фанфані, міг би завадити приходу комуністів до влади, оскільки разом із голосами соціалістів правляча коаліція отримала би приблизно 65 % голосів, в той час як комуністи – близько 30 % (FRUS, 1994, XIII: d. 286).

Судячи з подальших документів Держдепартаменту США, розмова А. Фанфані з Дж. Кеннеді була вдалою. Вже в липні 1961 р. А. Шльозінгер-молодший видав звіт «Обриси політики США сто-

совно Італії». Серед рекомендацій звіту, зокрема, була і така: «Ми повинні заохочувати еволюцію Соціалістичної партії Італії до більшої та ефективнішої політичної незалежності від комуністів, намагаючись не просуватися надто далеко вперед від лінії, якої дотримуються відповідальні прогресивні лідери Християнсько-Демократичної партії. Вибір конкретних дій, які необхідно вжити для досягнення цієї мети, має бути ретельно контрольованим та в будь-який конкретний момент повинен відображати нашу поточну оцінку можливостей і небезпек, притаманних ситуації. Наш вплив має бути спрямований на те, щоб заохотити Соціалістичну партію розірвати зв'язки з комуністами в усіх можливих сферах, зокрема в Загальній італійській конфедерації праці, створювати місцеву адміністрацію з демократичними партіями, а не з комуністами, і змінити свою принципово нейтралістську зовнішню політику» (FRUS, 1994, XIII: d. 287).

Таким чином, майже всі перепони для входження Соціалістичної партії Італії до уряду були зняті. Останньою перешкодою було питання можливості утворення коаліції між християнською та атеїстичною партіями, оскільки для багатьох виборців Християнсько-Демократичної партії такий союз був неприпустимим. Вийти із ситуації дозволив Папа Римський Іоанн XXIII, який упродовж свого п'ятирічного перебування на чолі Католицької церкви поступово відходив від виразно антикомуністичної політики свого попередника, Папи Пія XII. В 1963 р. Іоанн XXIII видав енцикліку «Мир на землі», в якій закликав Церкву відмовитися від поділу світу на два блоки і дотримуватися нейтральної позиції. Енцикліка була спрямована не тільки до католиків, а й до всіх «людей доброї волі», і остаточно відкрила шлях до співпраці між Християнсько-Демократичною та Соціалістичною партіями (Ginsborg, 1989: 351-353). В грудні 1963 р. був сформований перший лівоцентристський уряд на чолі з А. Моро, який відкрив епоху «лівого повороту» в італійській політиці.

Висновки. Внутрішня політика в Італії в другій пол. XX ст. була взаємопов'язаною із зовнішньополітичними подіями, передусім – із Холодною війною. Італія, починаючи з 1947 р., була важ-

ливим членом НАТО і одним з ініціаторів інтеграції країн Західної Європи. В той же час, Соціалістична і Комуністична партія були найвпливовішими лівими партіями у західному світі, могли в будь-який момент прийти до влади і спробувати перейти з Італією до прорадянського табору.

У тому, щоб цього не сталося, були зацікавлені як правляча Християнсько-Демократична партія Італії, так і уряд США, який не міг дозволити власному союзнику перейти на бік власного ворога у Холодній війні. Протягом 1947–1958 рр. правляча партія або самостійно, або в коаліції з правими партіями утримувала владу у своїх руках. Однак наприкінці 1950-х рр. стало очевидно, що Християнсько-Демократична партія вже не може утримуватися при владі за допомогою старих політичних маневрів.

Очільник правлячої партії, А. Фанфані, розробив новий проєкт коаліції з Соціалістичною партією та розпочав консультації з урядом президента США Д. Ейзенхауера для уникнення можливих непорозумінь та координації політики протидії Комуністичній партії в Італії. Ідея коаліції переслідувала подвійну мету: з однієї сторони, вона дозволяла отримати достатню кількість голосів для утримання більшості в італійському парламенті, з іншої сторони, така коаліція розколола би лівий рух і стабілізувала політичну ситуацію в країні.

Незважаючи на невдачу першого коаліційного уряду та втрату А. Фанфані посади першого секретаря Християнсько-Демократичної партії, проєкт лівоцентристської коаліції був відроджений урядом нового президента США Дж. Кеннеді. Після тривалих консультацій проєкт лівоцентристської коаліції ліг в основу політики США щодо Італії, допомігши західному блоку країн не втратити свої позиції у одній з найбільш розвинених країн Європи. Таким чином, історичний розвиток спонукав США та союзні країни відійти від політичних концепцій початку Холодної війни та проявити гнучкість заради збереження стабільності всередині країн НАТО.

Список використаних джерел і літератури

Андреотти, 1989 – Андреотти Дж. СССР, увиденный вблизи. / Под ред. И. Б. Левина. Москва: Прогресс, 1989. 392 с.

Ванин, 1982 – Ванин А. Советско-итальянские отношения: проблемы, тенденции, перспективы. Москва: Международные отношения, 1982. 192 с.

Дорофеев, 1971 – История Италии в 3-х томах. Том 3. / Отв. ред. С. И. Дорофеев. Москва: Наука, 1971. 545 с.

Комолова, 1970 – Комолова Н. П. Новейшая история Италии. Москва: Просвещение, 1970. 319 с., ил.

Лисовский, 1990 – Лисовский Ю. П. Италия от фашизма к демократии: Трудные пути послевоенной перестройки. Москва: Наука, 1990. 286 с.

Срібняк, 2019 – Срібняк І. В. Італія/Italia: короткий нарис історії. Рим-Київ: Consortium scientifico-éducatif international Lucien Febvre, 2019. 206 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/27567/1/I_Sribnyak_Italia_2019_IFF.pdf.

Bagnato, 2003 – Bagnato B. Prove di Ostpolitik. Politica ed economia nella strategia italiana verso l'Unione Sovietica. 1958-1963. Firenze: Leo S. Olschki editore, 2003. 634 p. URL: <http://www.byterfly.eu/islandora/object/librib%3A229185#mode/2up>

Colarizi S. Storia politica della Repubblica. 1943–2006. Partiti, movimenti e istituzioni. Ed. Laterza, 2007. 314 p. URL: <https://www.docsity.com/it/riassunto-storia-politica-della-repubblica-1943-2006-5/476686/>.

Foa B. Monetary Reconstruction in Italy. New York, 1949. 153 p. URL: <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=mdp.39015035098790;view=1up;seq=1>.

FRUS, 1993, VII, Part 2 – FRUS (Foreign Relations of United States), 1958–1960, Western Europe, Volume VII, Part 2 / ed. Glenn W. LaFantasie. Washington: 1993. 392 d. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1958-60v07p2>.

FRUS, 1994, XIII – FRUS (Foreign Relations of United States), 1961-1963, Western Europe and Canada, Volume XIII / eds. Charles Sampson, James Miller. Washington: 1994. 455 d. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v13>.

Gambino A. Storia del dopoguerra dalla liberazione al potere DC. Bari: ed. Laterza, 1975. 552 p.

Ginsborg P. Storia d'Italia dal dopoguerra a oggi. [Traduzione di M. Flores e S. Perini]. Torino: ed. Einaudi, 1989. 622 p.

Harper J. L. America and the Reconstruction of Italy, 1945–1948. Cambridge University Press, 2002. 213 p. URL: <http://bookre.org/reader?file=1126984>.

Mammarella G. L'Italia contemporanea. 1943–2011. Ed. Il Mulino, 2012. 683 p.

Miller J. E. *The United States and Italy, 1940–1950*. Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1986. 356 p. URL: <http://bookre.org/reader?file=1084088>.

Morbi Ch. *Domestic Political Culture and US-Italian Relations in the Early Cold War*: thesis for the degree of Doctor of Philosophy; Birmingham, University of Birmingham Research Archive, 2018. URL: <https://etheses.bham.ac.uk/id/eprint/8652>.

Platt, Alan A., and Robert Leonardi. *American Foreign Policy and the Postwar Italian Left*. // *Political Science Quarterly*, 93, no. 2. 1978. Pp. 197–215. <https://doi.org/10.2307/2148606>.

Segreto, Luciano. *Gli Investimenti Americani in Italia (1945–1963)* // *Studi Storici* 37, no. 1. 1996. Pp. 273–316. URL: <http://www.jstor.org/stable/20566759>.

References

Andreotti, 1989 – Andreotti Dzh. SSSR, uvidennyi vblizi. [USSR Seen Closely] / *Perevod pod red. Y. B. Levina*. Moskva: Prohress, 1989. 392 s. [in Russian]

Vanin, 1982 – Vanin A. Sovetsko-italianskiye otnosheniya: problemy, tendentsii, perspektivy [Soviet-Italian relations: problems, tendencies, perspectives]. Moskva: Mezhdunarodnye otnosheniya, 1982. 192 s. [in Russian]

Dorofeev, 1971 – *Istoriya Italii v 3-kh tomakh*. Tom 3. [History of Italy in 3 volumes. Volume III] / *Otv. red. S. I. Dorofeev*. Moskva: Nauka, 1971. 545 s. [in Russian]

Komolova, 1970 – Komolova N. P. *Noveishaia istoriya Italii* [Contemporary History of Italy]. Moskva: Prosveshchenye, 1970. 319 s., il. [in Russian]

Lisovskiy, 1990 – Lisovskiy Yu. P. *Italiya ot fashizma k demokratii: Trudnye puti poslevoennoi perestroiky* [Italy from Fascism to Democracy: Hard Ways of Postwar Restructuring]. Moskva: Nauka, 1990. 286 s. [in Russian]

Sribniak, 2019 – Sribniak I. V. *Italiia / Italia: korotkyi narys istorii* [Italy / Italia: A Short Essay on History]. Rym-Kyiv: Consortium scientifico-éducatif international Lucien Febvre, 2019. 206 s. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/27567/1/I_Sribnyak_Italia_2019_IFF.pdf. [in Ukrainian]

Bagnato, 2003 – Bagnato B. *Prove di Ostpolitik. Politica ed economia nella strategia italiana verso l'Unione Sovietica. 1958-1963*. Firenze: Leo S. Olschki editore, 2003. 634 p. URL: <http://www.byterfly.eu/islandora/object/librib%3A229185#mode/2up>

Colarizi S. *Storia politica della Repubblica. 1943–2006. Partiti, movimenti e istituzioni*. Ed. Laterza, 2007. 314 p. URL: <https://www.doccity.com/it/riassunto-storia-politica-della-repubblica-1943-2006-5/476686/>.

Foa B. *Monetary Reconstruction in Italy*. New York, 1949. 153 p. URL: <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=mdp.39015035098790;view=1up;seq=1>.

FRUS, 1993, VII, Part 2 – FRUS (Foreign Relations of United States), 1958–1960, Western Europe, Volume VII, Part 2 / ed. Glenn W. LaFantasie. Washington: 1993. 392 d. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1958-60v07p2>.

FRUS, 1994, XIII – FRUS (Foreign Relations of United States), 1961-1963, Western Europe and Canada, Volume XIII / eds. Charles Sampson, James Miller. Washington: 1994. 455 d. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v13>.

Gambino A. Storia del dopoguerra dalla liberazione al potere DC. Bari: ed. Laterza, 1975. 552 p.

Ginsborg P. Storia d'Italia dal dopoguerra a oggi. [Traduzione di M. Flores e S. Perini]. Torino: ed. Einaudi, 1989. 622 p.

Harper J.L. America and the Reconstruction of Italy, 1945-1948. Cambridge University Press, 2002. 213 p. URL: <http://bookre.org/reader?file=1126984>.

Mammarella G. L'Italia contemporanea. 1943–2011. Ed. Il Mulino, 2012. 683 p.

Miller J. E. The United States and Italy, 1940–1950. Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1986. 356 p. URL: <http://bookre.org/reader?file=1084088>.

Morbi Ch. Domestic Political Culture and US-Italian Relations in the Early Cold War: thesis for the degree of Doctor of Philosophy; Birmingham, University of Birmingham Research Archive, 2018. URL: <https://etheses.bham.ac.uk/id/eprint/8652>.

Platt, Alan A., and Robert Leonardi. American Foreign Policy and the Post-war Italian Left. // *Political Science Quarterly*, 93, no. 2. 1978. Pp. 197–215. <https://doi.org/10.2307/2148606>.

Segreto, Luciano. Gli Investimenti Americani in Italia (1945–1963) // *Studi Storici* 37, no. 1. 1996. Pp. 273–316. URL: <http://www.jstor.org/stable/20566759>.